

Motion till riksdagen 2008/09:Ub37

**av Mats Pertoft m.fl. (mp)
med anledning av prop. 2008/09:199**

Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan

1 Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen avslår proposition 2008/09:199 Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan.

2 Inledning

Miljöpartiet de gröna anser att framtidens gymnasium måste erbjuda eleverna såväl bredd och mångfald som djup och specialisering. Eleverna ska inte redan i grundskolan vara tvingade att bestämma sig för om de vill studera vidare efter gymnasiet eller inte. Miljöpartiet vill exempelvis att en naturbrukare ska kunna läsa vidare till veterinär, ett vårdbiträde till sjuksköterska och en elektriker till ingenjör.

Miljöpartiet vill skapa en ökad flexibilitet för eleverna. Elever på alla program, såväl yrkes- som studieförberedande, ska få möjlighet att studera med villkor som passar dem. Är man en mycket begåvad elev ska man kunna läsa fler kurser och meritera sig på det sättet. Är man flerspråkig ska man kunna utveckla sina kunskaper i modersmålet. Är man skoltrött eller får ett jobb som man vill prova på, ska man kunna ta en paus i utbildningen eller avsluta den i förtid men få tydliga dokument som ger en möjlighet att komma tillbaka och slutföra utbildningen på gymnasiet eller inom vuxenutbildningen. Detta oberoende av vilket program man går på.

Fel! Okänt namn

3 Gymnasieprogrammets utformning

3.1 En sammanhållen gymnasieskola

Gymnasieskolan ska rusta eleverna för framtiden, oavsett om den finns inom högre utbildning eller på arbetsmarknaden. Därför anser Miljöpartiet att regeringens förslag till förändring av gymnasieskolans struktur är felaktig. Regeringen föreslår att de yrkesförberedande programmen ska förändras så att de inte längre ger behörighet till fortsatta studier inom högskolan. Undervisningen i ämnen som svenska, engelska och matematik ska ned på ett minimum och ersättas av mer tid åt utbildningarnas karaktärsämnen.

Miljöpartiet ser fler problem med denna förändring. För det första rör det elevernas anställningsbarhet. Företagen vill ha anställda som har högskolebehörighet. Arbetsmarknaden har förändrats och i dag behövs kunskaper även i de teoretiska ämnena. Regeringen skriver i propositionen att avsikten med den nya utformningen av yrkesprogrammen är att öka elevernas anställningsbarhet. Det är i det sammanhanget anmärkningsvärt att man inte lyssnar på branscherna och tar hänsyn till vad de efterfrågar i utformningen av utbildningarna.

Ett annat stort problem är naturligtvis att regeringen gör det svårare för dem som gått yrkesprogram att läsa vidare på högskola. Regeringen konstaterar att det i dag är en betydande andel som går vidare till högskoleutbildning från yrkesprogram. Av dem som slutförde sina studier på yrkesprogram 2004/05 hade 22 % påbörjat högskolestudier tre år senare. Tio % läste vidare direkt efter examen. (Källa: Högskoleverket.) Det ser Miljöpartiet som något mycket positivt. Men det kommer att bli betydligt färre med regeringens förslag, eftersom de måste läsa in behörighet utöver sina heltidsstudier.

Även om de som går yrkesprogrammet använder hela det individuella valet till att läsa in ämnen de behöver för sin högskolebehörighet behöver de enligt regeringens förslag läsa in ytterligare 300 poäng. Det motsvarar nära en termins studier. Arbetsbördan för elever som vill gå en yrkesutbildning men också ha högskolebehörighet blir betydligt högre än för elever på studieförberedande program. Det tycker inte Miljöpartiet är rimligt.

Regeringen försöker kompensera för detta genom att införa en rätt för elever som gått yrkesprogram att läsa in högskolebehörighet på Komvux. Det är i och för sig bra, men faktum kvarstår att elevernas väg in till högskolan försvåras och utbildningstiden förlängs.

En av anledningarna till regeringens reform är att man menar att de elever som går yrkesutbildningen är skoltrötta och inte motiverade nog för att klara av de allmänteoretiska ämnena. Men faktum är att alltfler elever på yrkesprogrammen går ut med fullständiga betyg från gymnasiet. Av eleverna som föddes 1980 var det ca 44 % som inte gick ut gymnasiet med fullständiga betyg. Av dem som föddes 1985 var det ca 33 %. Det är en förbättring med drygt tio procentenheter på fem år, och måste anses vara en anmärkningsvärd framgång. (Källa: Sveriges Kommuner och Landsting.) Denna positiva trend anser Miljöpartiet i stället att man bör bygga vidare på.

3.2 Behörighetsregler till gymnasiet

Regeringen har misslyckats med att ta ett helhetsgrepp om gymnasieskolan. Viktiga bitar fattas i propositionen. Det handlar dels om individuella programmet (IV), som över huvud taget inte behandlas i propositionen, dels om antagningsreglerna till gymnasiet. Framför allt är det allvarligt att IV inte tas i samma sammanhang som den övriga gymnasieskolan eftersom ett helhetsgrepp är nödvändigt för att få till en hållbar och bra lösning på de problem som rör gymnasieutbildningen. Problematiken kring IV behandlas utförligt längre ned i motionen.

Att regeringen inte presenterar vilka krav som ska ställas för att en elev ska anses behörig till gymnasiets yrkesprogram är förvånande eftersom regeringen haft gott om tid och gott om underlag i form av såväl en utredning som en departementspromemoria. Vad gäller de studieförberedande programmen har regeringen dock lagt fram mer ett förslag om en skärpning.

Miljöpartiet anser inte att kraven för att komma in på gymnasiet ska skärpas. Det leder till att fler elever hänvisas till IV-programmet och det är inte önskvärt om det kan undvikas. Den bästa vägen är i stället att öka kvaliteten på grundskolans undervisning, vilket är samma analys som regeringen gjort även om vi har helt olika syn på vad det är för kvalitetshöjande åtgärder som behöver vidtas.

3.3 Rätt till att komplettera på komvux

Regeringen gör tydligt att elever som går yrkesprogram under sin utbildning ska ha rätt att få utökad studiekurs för att läsa in behörighet. Regeringen har också framfört att elever som gått ett yrkesprogram ska ha rätt att läsa in högskolebehörighet på komvux. Det är bra. Men Miljöpartiet anser att alla som saknar högskolebehörighet bör ha rätt att läsa in det inom vuxenutbildningen.

3.4 Individuella programmet

Följden av att regeringen höjer behörighetskravet till de studieförberedande gymnasieprogrammen, och möjligen också till yrkesprogrammen, blir naturligtvis att färre kommer in och i stället blir hänvisade till det individuella programmet. Precis det individuella program som utbildningsminister Jan Björklund gick till val på att avskaffa. Mer än två och ett halvt år efter valet har regeringen inte lyckats lägga fram ett förslag om avskaffande av IV-programmet. Och när nu Gymnasiepropositionen till slut kommer finns inget förslag om IV med, utan det skjuts på framtiden.

Anledningen är, som i så många andra fall när det gäller Folkpartiet, att den hetsiga och enkelspåriga politik som partiet förde i opposition inte längre håller när man tvingas inse att verkligheten inte är så enkel, så svart och vit som man låtit påskina.

Fel! Okänt namn på

Verkligheten är naturligtvis sådan att alla elever inte klarar av grundskolestudierna. Den är sådan att det inte finns en arbetsmarknad för personer utan gymnasial utbildning, och än mindre för personer som inte har en komplett grundskoleutbildning bakom sig.

Det är i allra högsta grad en fråga om klass och etnicitet. Av dem som gick ut grundskolan 2006/07 var 89 % behöriga till gymnasiet. Bland elever med utländsk bakgrund var det betydligt färre. Av dem som är födda i Sverige eller som kom till Sverige tidigt var drygt 80 procent behöriga 2006/07. Men av dem som kommit till Sverige 1998 eller senare var det under 60 % som var behöriga till gymnasiet samma år. Detta är en viktig anledning till att jobba med flerspråkighet och språkutveckling i grundskolan, något som Miljöpartiet har framfört en rad förslag om. Tyvärr för regeringen en politik som leder i motsatt riktning. Men ett positivt förslag som regeringen lägger fram i propositionen är att det ska bli möjligt att få undantag från behörighetskraven i engelska om man bedöms ha goda möjligheter att tillgodogöra sig gymnasiestudierna. Det är viktigt eftersom en del elever inte har haft möjlighet att studera engelska tidigare, men kanske har goda kunskaper i flera andra språk.

En annan faktor som spelar stor roll för elevers studieframgång är vilken utbildningsbakgrund deras föräldrar har. Av dem som har föräldrar som bara har grundskoleutbildning var det 2006/07 bara 49 % som nådde målen i alla ämnen att jämföra med 86 % av dem som har föräldrar med eftergymnasial utbildning. Sverige ska inte vara ett land där var man och kvinna ska bli vid sin läst. Skolans kompensatoriska uppdrag är enormt viktigt och satsningar måste utformas utifrån dessa faktum. Mot denna bakgrund är det särskilt viktigt att skapa en skola som ser att elever har skilda förutsättningar som ger utrymme för en individanpassad undervisning. I dessa tider av nedskärningar är naturligtvis resursfrågan av stor betydelse då en minskad lärartäthet särskilt kommer att drabba dem som redan har sämst förutsättningar. Miljöpartiet beklagar att regeringen inte för med mer pengar till kommunerna för detta.

Vi måste således vara nyktra nog att inse att vi inom överskådlig framtid kommer att ha en mängd elever som inte kan gå vidare direkt från grundskolan till ett nationellt gymnasieprogram. Att regeringen inte förmår behandla detta över huvud taget i en proposition om gymnasieskolan är anmärkningsvärt. Har regeringen något alternativ till IV-programmet borde det naturligtvis presenteras nu, och har man inget sådant borde man presentera en plan för hur programmet kan förbättras. Miljöpartiet menar att man måste satsa på kvaliteten i IV-utbildningarna, främja lärarnas kompetens och kreativitet så att de förmår motivera eleverna till lärande.

3.5 Underlätta för reducerat program och studieuppehåll

En av de stora utmaningarna för utbildningsväsendet är hur man ska hantera dilemmat med att en del ungdomar inte riktigt orkar med gymnasieskolan i tonåren, men att det samtidigt saknas alternativ för dem. Det finns ingen arbetsmarknad för ungdomar utan gymnasieutbildning.

Miljöpartiet tror att ökade möjligheter till reducerat program redan från början skulle kunna vara ett alternativ för en del av de ungdomar som inte är tillräckligt motiverade för ett fullständigt gymnasieprogram. Att välja bort ett eller flera ämnen ger eleven möjlighet att studera i en något lägre takt. Regeringen föreslår att begränsningen om hur stor reduktionen kan vara tas bort. Det tycker Miljöpartiet är bra. Vi tror också att det är bra om möjligheten finns som ett alternativ redan när man söker till gymnasiet. Då behöver eleven inte gå igenom ett väntat misslyckande innan studietiden reduceras.

Reducerat program innebär naturligtvis att vägen till ett fullständigt gymnasiebetyg förlängs. Men ett år inom vuxenutbildningen efter gymnasiet kan framstå som mera motiverande, i en ny miljö med nya möjligheter. Dessutom har några år då gått och motivationen kanske kommit tillbaka.

En annan möjlighet som kan vara positiv för studietrötta gymnasieungdomar är att ta studieuppehåll ett år. Det är ett betydligt bättre alternativ än att hoppa av studierna helt. En paus kanske kan ge motivationen tillbaka. Miljöpartiet tycker att skolorna i högre utsträckning ska föra fram det som ett alternativ för elever som i dag funderar på att hoppa av.

3.6 Förändringar av ämnen

Miljöpartiet anser att alla gymnasieprogram ska ge högskolebehörighet. Därför vill vi se förändringar av regeringens förslag vad gäller omfattningen av olika ämnen.

En förändring som regeringen föreslår är att de estetiska ämnena ska upphöra att vara ett gymnasiegemensamt ämne. Det vänder sig Miljöpartiet emot. De estetiska ämnena ger nya dimensioner och stimulerar kreativitet och utveckling av våra sinnen. Regeringen minskar också omfattningen av det individuella valet med 100 poäng. Det anser Miljöpartiet är mycket olämpligt. Vi vill se en stor valfrihet i skolan. Det är viktigt att elever kan välja ämnen de är särskilt intresserade av, inte minst för motivationens skull. Vi anser i stället att gymnasiearbetet, som regeringen har lagt som ett eget ämne av omfattningen 100 poäng, ska ingå i det ämne man väljer att göra sitt arbete inom. Ett gymnasiearbete kan inte vara helt ämnesövergripande utan temat kommer i huvudsak kunna sorteras in under ett annat ämne. Det är rimligt att arbetet då ingår i det ämnet, i stället för att det individuella valet ska minska.

Under många år har regeringen föreskrivit att de allmänteoretiska ämnena, framför allt på de yrkesförberedande programmen, ska färgas in efter programmets inriktningar. Undervisningen i exempelvis matematik eller engelska på fordonsprogrammet ska inte var exakt samma som på samhällsprogrammet utan färgas av att eleverna läser just fordonsprogrammet. Men dessa direktiv om infärgning har inte fått tillräckligt genomslag ute på skolorna.

Därför föreslår Miljöpartiet nu att kursplanerna för de olika ämnena ska kunna vara olika till innehåll inom de olika programmen och att innehållet ska utgå i från programmets inriktning. Emellertid ska dessa kursplaneinnehåll vara likvärdiga. Till exempel ska kursplanen för engelska på fordonspro-

Fel! Okänt namn på

grammen färgas av att det är fordonsteknik som eleverna specialiserar sig på, men vara likvärdig med kursplanen för estetiska programmet.

3.7 Lärlingsprogrammet

Miljöpartiet välkomnar att lärlingsprogrammen äntligen blir en del av den svenska gymnasieskolan. Under förra mandatperioden fattades ett sådant beslut av den rödgröna majoriteten i riksdagen, och en lärlingsutbildning skulle ha införts redan 2007. Så snart de konservativa partierna bildat regering rev de dock upp detta beslut. Nu har samma förslag kommit tillbaka, och det är synd att lärlingsutbildningen förlorat tre år på regeringens oansvariga hantering.

4 Valfrihet och mångfald

I propositionen skriver regeringen mycket om behovet och vikten av valfrihet och mångfald, men förslagen man presenterar pekar i helt motsatt riktning. De specialutformade programmen tas bort och ersätts av lokala varianter med syftet att floran ska minska. Omfattningen av det individuella valet minskar och möjligheten att erbjuda lokala kurser begränsas. Utöver detta pressas också friskolorna in i den trånga kostym som kommunala skolor verkat i.

4.1 Friskolor

Miljöpartiet ser med stor oro på de förändringar som regeringen föreslår vad gäller friskolorna. Vi har alltid hävdat att det ska vara så lika villkor som möjligt för alla skolor oavsett huvudman, men att förändringen ska gå i motsatt riktning, dvs. att de kommunala skolorna ska omfattas av mycket av den frihet som nu enbart de fristående skolorna har. Regeringens förslag går i motsatt riktning och begränsar friskolornas möjlighet att arbeta efter olika pedagogiska inriktningar.

Enligt nuvarande reglering ska de fristående skolorna ge en utbildning ”som ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper som gymnasieskolan ska förmedla på nationella eller specialutformade program”. Det är dessa skrivningar som den framgångsrika friskolereformen vilat på och som ligger bakom den vitalisering av det offentliga skolväsendet som de flesta bedömare är eniga om att friskolereformen har inneburit.

Nu vill regeringen kraftigt förändra denna grundläggande paragraf. Nu ska friskolorna ”anordna sådan utbildning som en kommun enligt 5 kap. får anordna inom ramen för nationella program i gymnasieskolan ...”. Detta är en drastisk förändring som kommer att innebära betydande förändringar av förutsättningarna för friskolorna. Regeringen redogör inte för vilka konsekvenser

förändringen kommer att få, och argumentationen kring varför förändringen föreslås är mycket svag och otydlig. Miljöpartiet anser att det är oseriöst att lägga fram ett sådant drastiskt förslag utan att konsekvenserna utretts ordentligt.

Utöver förändringarna som gäller själva grunden för friskoleväsendet föreslår regeringen också att alla skolor ska betygssätta sina elever. I dag finns det friskolor som medvetet väljer att inte sätta betyg för att de har ett pedagogiskt grepp där betygssättning inte passar in. Miljöpartiet anser att det finns goda skäl att arbeta med andra utvärderingssystem än den nationella betygsskalan. Inte minst i forskningen finns belägg för att ett ytligt betygssystem av den typ som vi har i Sverige inte bidrar till elevernas kunskapsutveckling på samma sätt som t.ex. utförliga skriftliga utvärderingar gör. Därför bör det naturligtvis vara möjligt för skolor som så önskar att arbeta utan betyg. Men som regeringens förslag ser ut kommer det inte längre att vara möjligt.

Sammantaget ger regeringens förslag intrycket av att man vill rulla tillbaka friskolereformen och ha en så likriktad skola som möjligt, en skola som bara passar elever som passar in i den folkpartistiska normen. För Miljöpartiet är det en otänkbar utveckling.

4.2 Specialutformade program

Miljöpartiet tycker att ändringen som rör specialutformade program och den nya benämningen "lokal variant" är acceptabel under förutsättning att man inte gör alltför snäva bedömningar när man prövar vilka varianter som ska finnas. Det viktiga är kvalitetssäkringen, och det är något som Miljöpartiet ställer sig bakom helt. Vi vill ha en stor frihet och mångfald i utbildningsväsendet och samtidigt värna om kvaliteten i utbildningarna.

5 Skolan behöver resurser

5.1 Kommunernas nedskärningar drabbar skolan

Just nu står vi mitt i en ekonomisk kris. Konjunkturinstitutet har prognostiserat ett underskott inom den kommunala sektorn med 12 miljarder kronor 2010. Regeringen har bara tillfört 7 miljarder kronor, vilket innebär att kommunerna sannolikt kommer att behöva göra nedskärningar för motsvarande 5 miljarder kronor. Många lärare har redan varslats om uppsägning och fler kommer det att bli.

Miljöpartiet anser inte att barnen ska betala för krisen. Miljöpartiet har därför i sin budgetmotion avsatt 5 miljarder kronor redan 2009 samt 12 miljarder kronor 2010 så att kommunerna får möjlighet att upprätthålla kvaliteten i undervisningen. Vi måste lära oss av 90-talskrisen som fick katastrofala konsekvenser för landets elever. Då minskade lärartätheten i grundskolan med 20 % på bara några år och de undervisningsrelaterade kostnaderna sjönk dra-

Fel! Okänt namn på

matiskt. Detta fick till följd att andelen elever som slutade grundskolan utan fullständiga betyg ökade kraftigt och IV-programmet växte sig stort. Vi får inte riskera att detta händer igen. Regeringen bör föra över mer pengar till kommunerna.

5.2 Ekonomiska konsekvenser av regeringens förslag

Utöver de allvarliga missbedömningar som regeringen gjort i relation till den ekonomiska krisen, gör regeringen dessutom bedömningen att anpassningen till den nya strukturen för gymnasieskolan inte kommer att medföra några kostnader för kommunerna. Det handlar om en stor omställningsprocess som kommer att kräva mycket tid av skolorna och huvudmännen.

De reformer som regeringen föreslår kommer att förlänga utbildningen väsentligt för många elever. Högre krav ställs för behörighet till gymnasieskolan, vilket innebär att fler elever kommer att tvingas gå på individuella programmen innan de kan börja på ett ordinarie gymnasieprogram. Yrkesprogrammen kommer inte att ge behörighet till högskolan, vilket betyder att den inte oansenliga andel elever som vill läsa vidare efter en yrkesutbildning måste komplettera på komvux efter gymnasiet. Dessutom höjer regeringen behörighetskraven för behörighet till högskolan vilket också innebär att många elever kommer att behöva komplettera sina betyg på komvux innan de kan läsa vidare. Sammantaget innebär det att den genomsnittliga studietiden kommer att öka väsentligt och därmed naturligtvis studiekostnaderna.

Mot denna bakgrund är det svårt att förstå vad regeringen avser när de skriver att deras bedömning är att förslagen leder till ökad genomströmning och att direktövergången från gymnasieskolan till vuxenutbildningen ska minska.

Regeringens förslag innebär att människor fastnar längs med vägen. Om resurser tillförs som innebär att det finns en verklig möjlighet för alla dessa människor att komplettera och på så sätt ta sig vidare i utbildningen skapas inga återvändsgränder, även om genomströmningen försämras. Att regeringen väljer att inte föra med några resurser måste ses som att man inte räknar med att dessa elever ska fortsätta studera, att de ska ta vägen någon annanstans. Frågan är vart.

Detta är naturligtvis särskilt angeläget i ett läge när kommunernas ekonomi är hårt trängd och varslen duggar tätt i skolan. Regeringens ekonomiska stöd till kommunerna i vårens ekonomiska proposition var alldeles för lågt för att förhindra kraftiga nedskärningar inom skolan. Att tro att kommunerna då klarar av att bygga ut vuxenutbildningen framstår som naivt.

6 Övrigt

6.1 20-årsregeln för vuxenutbildning

Regeringen föreslår att även personer under 20 år ska kunna få tillträde till komvux om det finns skäl för det. Miljöpartiet tycker att det är bra eftersom det mycket väl kan kännas olustigt för en person i 18- eller 19-årsåldern att börja i gymnasieskolan. Miljöpartiet tycker att man ska vara mycket generös i detta hänseende.

Stockholm den 10 juni 2009

Mats Pertoft (mp)

Lage Rahm (mp)

Peter Rådberg (mp)